

Sygn. akt V CNP 29/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi G. W.
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego
wyroku Sądu Okręgowego w J.
z dnia 9 czerwca 2015 r., sygn. akt II Ca (...)
w sprawie z powództwa Powiatu J. - Powiatowego Urzędu Pracy w J.
przeciwko G. W., U. R. i R. L.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 21 marca 2018 r.,

**oddala skargę i odstępuje od obciążenia skarżącego kosztami
postępowania.**

UZASADNIENIE

Pozwem o zapłatę Powiat J. - Powiatowy Urząd Pracy w J. (dalej także: Powiat) domagał się zasądzenia od G. W. (dalej także: skarżący) oraz U. R. i R. L., solidarnie kwoty 18.200 zł wraz z odsetkami z tytułu zwrotu środków wypłaconych skarżącemu z Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej, za

poręczeniem pozostałych pozwanych. Wskazał, że środki te podlegają zwrotowi jako świadczenie nienależnie pobrane, ponieważ w czasie zawarcia umowy o ich przyznanie G. W. nie miał statusu bezrobotnego, a z pomocy takiej mogą korzystać tylko osoby bezrobotne.

Nakazem zapłaty z dnia 13 lutego 2014 r. wydanym w postępowaniu upominawczym Referendarz sądowy orzekł zgodnie z żądaniem pozwu, a wyrokiem z dnia 7 listopada 2014 r. - wydanym w następstwie sprzeciwów pozwanych - Sąd Rejonowy w J. oddalił powództwo.

Sąd ustalił m.in., że w dniu 5 listopada 2010 r. G. W. złożył wniosek o przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej, posiadając wówczas status bezrobotnego.

W okresie od dnia 25 listopada 2010 r. do dnia 24 grudnia 2010 r. skarżący był zatrudniony u pracodawcy Usługi Noclegowe T. G.

W dniu 28 grudnia 2010 r. Powiat i G. W. zawarli umowę o przyznanie bezrobotnemu jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej (dalej także: Umowa), na mocy której następnego dnia wypłacono mu środki w kwocie 18.200 zł.

W § 3 pkt 12 Umowy zastrzeżono, że bezrobotny jest zobowiązany do zwrotu przyznanych środków wraz z odsetkami ustawowymi naliczanymi od dnia ich otrzymania, jeżeli: a. otrzymane środki wykorzystał niezgodnie z przeznaczeniem; b. środki przeznaczył na zakup wszelkich dóbr, które wcześniej zostały zakupione ze środków Funduszu pracy lub innych Funduszy Strukturalnych; c. będzie prowadził działalność gospodarczą przez okres krótszy niż 12 miesięcy; d. podejmie zatrudnienie, zawiesi lub zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej w okresie pierwszych 12 miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej; e. złożył niezgodne z prawdą oświadczenia, o których mowa w § 6 ust. 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 kwietnia 2009 r. w sprawie dokonywania refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 62, poz. 512 ze zm.; dalej także: Rozporządzenie); f. naruszył inne warunki umowy.

W dniu 28 grudnia 2010 r. zostały zawarte również umowy poręczenia, w których U. R. i R. L. poręczyli za zobowiązanie osoby bezrobotnej wynikające z § 1 Umowy w przypadku niewywiązania się osoby bezrobotnej z warunków Umowy.

Pismem z dnia 28 lutego 2012 r. Powiatowy Urząd Pracy w J. stwierdził, że Umowa została zrealizowana zgodnie z jej istotą i celem, wobec czego wygasła.

W dniu 14 października 2013 r. Starosta J. wydał decyzję o uchyleniu z urzędu prawomocnej decyzji z dnia 12 stycznia 2011 r. o pozbawieniu G. W. statusu osoby bezrobotnej z dniem 30 grudnia 2010 r. w związku z otrzymaniem przyznanych środków na podjęcie działalności gospodarczej oraz orzekł o utracie z dniem 25 listopada 2010 r. statusu osoby bezrobotnej z powodu podjęcia zatrudnienia.

Pismem z dnia 28 listopada 2013 r. Powiatowy Urząd Pracy w J. wezwał G. W. do zwrotu wypłaconych jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej w kwocie 18.200 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 29 grudnia 2010 r. do dnia zapłaty. Pismo otrzymali również poręczyciele.

Uzasadniając oddalenie powództwa, Sąd Rejonowy przyznał, że Powiat nie powinien zawierać ze skarżącym Umowy, ponieważ w dniu jej podpisania nie miał on statusu bezrobotnego w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (ówcześnie tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 ze zm.; dalej także: Ustawa), a art. 46 ust. 1 pkt 2 tej ustawy umożliwiał przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej tylko bezrobotnemu. Mimo to stwierdził, że żądanie zwrotu wypłaconych środków było pozbawione podstawy prawnej. Nie stwarzały jej ani przepisy Ustawy - w szczególności art. 76 dotyczący tylko świadczeń dla bezrobotnych - ani przepisy Rozporządzenia. Nie stwarzały jej również zapisy Umowy, ponieważ przewidywały one obowiązek zwrotu otrzymanych środków tylko w razie nieprawidłowości przy realizacji Umowy - a została ona wykonana prawidłowo - oraz w przypadku złożenia niezgodnych z prawdą oświadczeń, o których mowa w § 6 ust. 3 Rozporządzenia, które w żaden sposób nie odnosiły się do statusu osoby bezrobotnej. Nie zachodziły również podstawy do przyjęcia, że wypłata środków była świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. Zobowiązanie do wypłaty istniało, cel

świadczenia został osiągnięty i nie było podstaw do przyjęcia, że Umowa była nieważna. Nie można też przyjąć, że podstawa świadczenia odpadła wskutek decyzji Starosty J. z dnia 14 października 2013 r., ponieważ podstawą tą była Umowa. W ocenie Sądu pierwszej instancji, powód miałby podstawę do żądania zwrotu wypłaconych środków tylko wtedy, gdyby Powiat uchylił się od skutków oświadczenia woli ze względu na istotny błąd co do treści czynności prawnej (statusu bezrobotnego), co jednak nie nastąpiło. W konsekwencji Sąd uznał, że powództwo było bezzasadne także względem poręczycieli ze względu na akcesoryjny charakter ich odpowiedzialności.

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w J. zmienił - na skutek apelacji powoda - wyrok Sądu Rejonowego w stosunku do skarżącego w ten sposób, że zasądził od niego na rzecz Powiatu kwotę 18.200 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 29 grudnia 2010 r. do dnia zapłaty.

Zgadzając się z poglądem, że zawarcie Umowy było dopuszczalne tylko z bezrobotnym oraz że w czasie jej zawarcia skarżący nie miał takiego statusu, Sąd odwoławczy uznał, iż skarżący nie był uprawniony do otrzymania środków na podjęcie działalności gospodarczej. Powód mógł żądać ich zwrotu, ponieważ zawarcie przez skarżącego Umowy z Powiatem - mimo braku uprawnienia - stanowiło istotne naruszenie innych postanowień Umowy (§ 3 pkt 12 lit. e Umowy).

G. W. wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem, zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego z dnia 9 czerwca 2015 r. (sygn. akt II Ca (...)) w całości. Skargę oparł na podstawie naruszenia art. 88 § 1 i 2 w związku z art. 410 § 2 k.c., poprzez ich niezastosowanie, podczas gdy jedyną możliwością uznania, że odpadła podstawa świadczenia spełnionego przez Powiat na rzecz skarżącego, jest instytucja uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego w terminie roku od wykrycia błędu, co w związku z przekroczeniem przez powoda terminu określonego w art. 88 § 1 k.c. nie nastąpiło w sposób skuteczny, jak również naruszenia art. 46 ust. 3 Ustawy i § 8 ust. 2 pkt 3 Rozporządzenia, poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że normy te stanowią podstawę do żądania przez Powiat od skarżącego zwrotu wypłaconego świadczenia, podczas gdy świadczenie zostało wypłacone na podstawie zawartej pomiędzy stronami

Umowy, która w § 3 ust. 12 w sposób wyczerpujący wskazuje sytuacje, w których uaktualnia się obowiązek zwrotu przyznanych środków.

Skarżący wskazał art. 88 § 1 i 2 w związku z art. 410 § 2 k.c. oraz art. 46 ust. 3 Ustawy i § 8 ust. 2 pkt 3 Rozporządzenia jako przepisy prawa, z którymi zaskarżony wyrok jest niezgodny, oraz wniósł o stwierdzenie, że zaskarżony wyrok jest niezgodny z tymi przepisami, jak również o zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Treść § 3 pkt 12 lit. e zawartej przez strony Umowy, do której w istocie odwołał się Sąd Okręgowy, wskazując podstawę prawną uzasadniającą żądanie powoda, czyni bezpośrednio zadość obowiązkowi wskazanemu w § 8 ust. 2 pkt 3 Rozporządzenia, przewidującemu, że umowa o przyznanie ze środków Funduszu Pracy jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej powinna zawierać zobowiązanie bezrobotnego do zwrotu, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania starosty, przyznanych środków wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia ich otrzymania, jeżeli: a) otrzymane środki wykorzysta niezgodnie z przeznaczeniem, b) będzie prowadził działalność gospodarczą przez okres krótszy niż 12 miesięcy, c) podejmie zatrudnienie lub zawiesi prowadzenie działalności gospodarczej w okresie pierwszych 12 miesięcy prowadzenia działalności gospodarczej, d) złożył niezgodne z prawdą oświadczenia, o których mowa w § 6 ust. 3, e) naruszy inne warunki umowy. Treść rzeczonoego postanowienia nawiązuje także do art. 46 ust. 3 Ustawy, stanowiącego, że osoba która otrzymała z Funduszu Pracy jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej, jest obowiązana dokonać zwrotu otrzymanych środków wraz z odsetkami, jeżeli (m.in.) „naruszone zostały inne warunki umowy dotyczące przyznania tych środków”.

Sąd Najwyższy dostrzega, że stanowisko Sądu Okręgowego, wywodzącego prawo Powiatu do żądania od skarżącego zwrotu otrzymanych środków z „naruszenia innych warunków umowy”, może budzić wątpliwości. Kwestia nie jest jednak tak jednoznaczna, jak wywodzi się w skardze. Sąd odwoławczy miał podstawy, by przyjąć, że powód – nie będąc w chwili zawarcia Umowy bezrobotnym, co potwierdziła decyzja Starosty J. z dnia 14 października 2013 r. –

nie miał prawa do otrzymania środków na podjęcie działalności gospodarczej. W związku z tym uznał - w lakonicznym wywodzie, charakterystycznym dla uzasadnienia ustnego - że środki te powinny podlegać zwrotowi, zawierając bowiem Umowę, skarżący naruszył jej warunki. Stanowiska tego nie można rozumieć dosłownie, jest bowiem jasne, że samo zawarcie umowy nie może jeszcze stanowić naruszenia jej warunków, skoro w chwili zawarcia umowy warunki te zaczynają dopiero wiązać. Można sądzić, że Sąd dał wyraz zapatrywaniu, iż posiadanie statusu bezrobotnego było „warunkiem umowy” rozumianym jako „warunek” jej zawarcia, co jest w istocie równoznaczne z rozszerzającą wykładnią § 3 pkt 12 lit. e Umowy. W myśl tej wykładni „warunki umowy” to nie tylko jej postanowienia, ale ponadto przesłanki - także podmiotowe - „warunkujące” zawarcie umowy (przyznanie środków). Na rzecz tego stanowiska - bliskiego zresztą tezie skarżącego, że błąd co do jego statusu jako bezrobotnego mógł być kwalifikowany jako błąd „co do treści czynności prawnej” w rozumieniu art. 84 § 1 zd. 1 k.c. - przemawiać może interpretacja przepisów, których naruszenia miał się dopuścić Sąd Okręgowy. W art. 46 ust. 3 Ustawy jest mowa o naruszeniu „warunków umowy dotyczących przyznania środków”, co można roznieć rozszerzająco, obejmując tym pojęciem także „warunek” zawarcia umowy dotyczący przyznania środków, jakim jest posiadanie statusu osoby bezrobotnej. Na zasadność szerszej wykładni zdaje się wskazywać § 8 ust. 2 pkt 3 Rozporządzenia, wynika bowiem z niego - ze względu na sposób usystematyzowania przypadków uzasadniających żądanie zwrotu - że jako naruszenie „warunków umowy” potraktowane w nim zostało także „złożenie niezgodnych z prawdą oświadczeń, o których mowa w § 6 ust. 3”, choć oświadczenia te nie są składane w umowie (nie jest to zatem warunek umowy *sensu stricto*), lecz we wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej ze środków Funduszu Pracy, stanowiąc w istocie warunek ich uzyskania. Na rzecz przyjęcia takiej wykładni można też przytaczać racje celowościowe, a ściślej potrzebę wskazania podstawy prawnej dla żądania zwrotu środków od osoby nieuprawnionej do ich otrzymania. Podstawa wskazana przez skarżącego (art. 410 § 2 w związku z art. 88 w związku z art. 84 k.c.) nie uwzględnia, że chodzi tu o środki publiczne, których rozdysponowanie podlega ścisłej regulacji, co nie w pełni odpowiada

założeniom leżącym u podstaw przepisów o błędzie, ukierunkowanych jedynie na ochronę autonomii woli składającego oświadczenie, a nie interesu publicznego. Z tych względów bliższe wartościowaniom ustawodawcy wydaje się stanowisko odpowiadające pogładowi wyrażonemu w wyroku z dnia 16 kwietnia 2002 r. (V CKN 986/00, nie publ.), w którym za sprzeczną z ustawą i nieważną uznano umowę pożyczki preferencyjnej udzielonej z Funduszu Pracy osobie nieuprawnionej ze względu na brak statusu bezrobotnego. W każdym razie, nawet jeżeli stanowisko Sądu Okręgowego może wzbudzać pewne wątpliwości, nie zostały spełnione przesłanki uwzględnienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem. Zgodnie bowiem z utrwaloną judykaturą, orzeczeniem niezgodnym z prawem w rozumieniu art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c. jest orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007, Nr 1, poz. 17, z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007, Nr 2, poz. 35; z dnia 13 maja 2009 r., IV CNP 122/08, nie publ.; z dnia 3 czerwca 2009 r., IV CNP 18/09, z dnia 10 września 2015 r., II CNP 60/14, nie publ.; nie publ.; z dnia 9 września 2016 r., V CNP 76/15, nie publ.; z dnia 15 listopada 2016 r., III CNP 9/16, nie publ.; z dnia 6 września 2017 r., I CNP 28/17, nie publ.; z dnia 10 listopada 2017 r., V CNP 4/17, nie publ.). Tę wykładnię wskazanej normy zawartej w przytoczonym przepisie podzielił Trybunał Konstytucyjny orzekając w wyroku z dnia 27 września 2012 r., (Sk 4/11, OTK-A 2012/8/97, Dz. U. z 2012 r. poz. 1104), że art. 424¹ § 1 k.p.c. rozumiany w ten sposób, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji przysługuje tylko wtedy, kiedy niezgodność ta jest oczywista, rażąca i przybiera postać kwalifikowaną, jest zgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Tego rodzaju kwalifikowana bezprawność nie wystąpiła w okolicznościach niniejszej sprawy.

Z tych względów, na podstawie art. 424¹¹ § 1 i art. 102 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.

jw

r.g.

